

## IV

(Øvrige retsakter)

## DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE SAMARBEJDSOMRÅDE

## DET BLANDEDE EØS-UDVALG

## EFTA-TILSYNSMYNDIGHEDENS AFGØRELSE

Nr. 191/08/KOL

af 17. marts 2008

**om ulønnet arbejdskraft inden for forsknings- og udviklingsaktiviteter (Norge)**EFTA-TILSYNSMYNDIGHEDEN HAR <sup>(1)</sup>,

under henvisning til aftalen om det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde <sup>(2)</sup>, særlig artikel 61-63 og protokol 26 til aftalen,

under henvisning til aftalen mellem EFTA-staterne om oprettelse af en tilsynsmyndighed og en domstol <sup>(3)</sup>, særlig artikel 24,

under henvisning til artikel 1, stk. 2 og 3, i del I, og artikel 4, stk. 4, artikel 6 og artikel 7, stk. 4, i del II i protokol nr. 3 til aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen,

under henvisning til Tilsynsmyndighedens retningslinjer <sup>(4)</sup> for anvendelsen og fortolkningen af artikel 61 og 62 i EØS-aftalen, særlig afsnittet om støtte til forskning, udvikling og innovation,

under henvisning til Tilsynsmyndighedens beslutning 59/06/KOL af 8. marts 2006 om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure, der er fastsat i artikel 1, stk. 2, i del I og artikel 6 i del II i protokol nr. 3 til aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen,

<sup>(1)</sup> I det følgende benævnt »Tilsynsmyndigheden«.

<sup>(2)</sup> I det følgende benævnt »EØS-aftalen«.

<sup>(3)</sup> I det følgende benævnt »aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen«.

<sup>(4)</sup> Proceduremæssige og materielle regler for statsstøtte, Retningslinjer for anvendelse og fortolkning af artikel 61 og 62 i EØS-aftalen og artikel 1 i del I i protokol nr. 3 til aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen, vedtaget og udstedt af Tilsynsmyndigheden den 19.1.1994, offentliggjort i EFT L 231 af 3.9.1994, s. 1 og EØS-tillæg nr. 32 af 3.9.1994. Retningslinjerne blev senest ændret ved Tilsynsmyndighedens afgørelse 154/07/KOL af 3. maj 2007. I det følgende benævnt »retningslinjerne for statsstøtte«.

efter at have opfordret interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger i overensstemmelse med denne artikel <sup>(5)</sup>, og

ud fra følgende betragtninger:

## I. SAGSFREMSTILLING

## 1. SAGSFORLØB

Ved brev af 14. oktober 2005 fra den norske mission ved Den Europæiske Union, der indeholdt et brev fra Norges Nærings- og handelsdepartement af 5. oktober 2005, som Tilsynsmyndigheden modtog og registrerede den 17. oktober 2005 (Etape nr. 346675), anmeldte de norske myndigheder i henhold til artikel 1, stk. 3, i del I i protokol nr. 3 til aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen et forslag til en ny statsstøtteordning for ulønnet arbejdskraft inden for forsknings- og udviklingsaktiviteter. Den foreslåede ordning benævnes i det følgende »ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U«.

Ved brev af 8. marts 2006 (Etape nr. 364666), og efter flere udvekslinger af korrespondance <sup>(6)</sup>, meddelte Tilsynsmyndigheden de norske myndigheder, at den havde besluttet at indlede den procedure, der er fastsat i artikel 6 i del II i protokol nr. 3 til aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen, med hensyn til ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U og opfordrede dem til at indsende deres bemærkninger til beslutningen.

<sup>(5)</sup> EUT C 258 af 26.10.2006, s. 28, og EØS-tillæg nr. 53 af 26.10.2006.

<sup>(6)</sup> Hvad angår mere detaljerede oplysninger om korrespondancen, henvises der til beslutning nr. 59/06/KOL om indledning af en formel undersøgelsesprocedure, som der findes et resumé af i EUT C 258 af 26.10.2006, s. 28 og EØS-tillæg nr. 53 af 26.10.2006. Den fulde beslutning er offentliggjort på Tilsynsmyndighedens hjemmeside: [www.eftasurv.int](http://www.eftasurv.int)

Ved brev af 19. april 2006 fra den norske mission ved Den Europæiske Union, der indeholdt breve fra Fornying- og administrasjonsdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet af henholdsvis den 11. og 7. april 2006, indsendte de norske myndigheder deres bemærkninger. Tilsynsmyndigheden modtog og registrerede brevet den 20. april 2006 (Etape nr. 370829).

Beslutning nr. 59/06/KOL om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure blev offentliggjort i Den Europæiske Unions Tidende og EØS-tillægget <sup>(7)</sup>. Tilsynsmyndigheden opfordrede interesserede parter til at fremsætte bemærkninger. Tilsynsmyndigheden har ikke modtaget bemærkninger fra interesserede parter.

I en e-mail, der blev sendt den 15. februar 2008 af Fornying- og administrasjonsdepartementet (Etape nr. 465311), bekræftede de norske myndigheder de oplysninger, der var kommet frem i forbindelse med uformelle kontakter, både telefoniske og ved e-mail i løbet af 2007 og januar 2008.

## 2. BESKRIVELSE AF DEN FORESLÅEDE FORANSTALTNING

### 2.1. FORMÅL MED OG RETSGRUNDLAG FOR ORDNINGEN FOR ULØNNET ARBEJDSKRAFT INDEN FOR F&U OG ANVENDELSEN AF DEN

#### Støttens formål

Af den indledende retlige gennemgang fremgår det, at det overordnede formål med ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er at fremme investering i forsknings- og udviklingsaktiviteter, navnlig i små virksomheder som f.eks. iværksættervirksomheder og enkeltmandsvirksomheder <sup>(8)</sup>. Mere specifikt er formålet med den ny ordning at fremme enkeltpersoners indsats i forsknings- og udviklingsorienterede virksomheder, som i startfasen ofte er afhængige af arbejdsressourcer, som der ikke kan ydes betaling for. De norske myndigheder anser de forsknings- og udviklingsorienterede virksomheder for at spille en vigtig rolle med værdiskabelse inden for forskning og innovation.

De norske myndigheder har mere detaljeret forklaret, at ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for forsknings- og udviklingsaktiviteter blev indført, fordi det under den eksisterende Skattefunn-ordning <sup>(9)</sup> ikke er muligt at yde støtte til ulønnet arbejdskraft i forbindelse med forsknings- og udvik-

lingsaktiviteter, der gennemføres af iværksættervirksomheder og enkeltmandsvirksomheder, da Skattefunn-ordningen er en skattefradragsordning <sup>(10)</sup>. Myndighederne har i den forbindelse forklaret, at der under Skattefunn-ordningen ydes støtte til forsknings- og udviklingsaktiviteter i form af skattefradrag, således at et beløb, der svarer til en procentdel af de støtteberettigede udgifter, fratrækkes det beløb, som selskabet skal svare i skat. De norske myndigheder vurderede imidlertid ikke, at det ville være i overensstemmelse med den almindelige skattelovgivning at fratrække det beløb, der skal betales i skat, et beløb, der ikke er baseret på *faktiske* støtteberettigede udgifter, men snarere på ulønnet arbejdskraft, dvs. »udgifter«, der ikke er afholdt i og med, at der ikke er betalt nogen løn, og dette heller ikke fremgår af virksomhedernes regnskaber. Det blev på det grundlag vurderet, at ulønnet arbejdskraft ikke kan betragtes som støtteberettigede udgifter under Skattefunn-ordningen.

Det var på den baggrund, at de norske myndigheder foreslog at indføre en ordning for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, under hvilken der ydes finansiel støtte i form af skattefrie tilskud til ulønnet arbejdskraft i forbindelse med forsknings- og udviklingsaktiviteter. De norske myndigheder anser ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U for at være en tilpasning af eller et supplement til den eksisterende Skattefunn-ordning.

I meddelelsen forklarede de norske myndigheder også, at mange virksomheder havde projekter, der var godkendt under Skattefunn-ordningen, men at de efterfølgende var forhindret i at nyde godt af skattefradraget (eller var nødt til at tilbagebetale et beløb svarende til et allerede modtaget skattefradrag), fordi der i de pågældende projekter indgik anvendelse af ulønnet arbejdskraft. De norske myndigheder havde derfor besluttet at indføre en såkaldt kompensationsordning med henblik på at kompensere virksomhederne for finansielle tab i forbindelse med forsknings- og udviklingsprojekter i løbet af perioden 2002-2004, eftersom ulønnet arbejdskraft ikke faldt ind under Skattefunn-ordningen. <sup>(11)</sup> Tilsynsmyndigheden vurderede i sin beslutning om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure over for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, at støtte, der ydes til virksomheder under kompensationsordningen var at betragte som *de minimis*-støtte i henhold til de *de minimis*-forordningen <sup>(12)</sup>. Kompensationsordningen var ikke omfattet af den formelle undersøgelsesprocedure.

<sup>(10)</sup> De termer, der bruges af de norske myndigheder, er »grunderselskaper« og »enkelpersonforetak«.

<sup>(11)</sup> De norske myndigheder vedtog den 2. juli 2006 kongeligt dekret nr. 123 om gennemførelse af kompensationsordningen: »Forskrift om kompensasjon for ulønnet arbeidsinnsats i Skattefunn-godkjente forsknings- og utviklingsprosjekter for inntektsårene 2002, 2003 og 2004«. Se også en beskrivelse i afsnit 3.9 i St. prp. nr. 65 (2004-2005).

<sup>(12)</sup> Kommissionens forordning (EF) nr. 69/2001 af 12. januar 2001 om anvendelse af EF-traktatens artikel 87 og 88 på de *de minimis*-støtte (EFT L 10 af 13.1.2001, s. 30) indarbejdet i pkt. 1, litra e), i bilag XV til EØS-aftalen.

<sup>(7)</sup> Nærmere oplysninger om offentliggørelsen findes i fodnote nr. 6.

<sup>(8)</sup> Afsnit 3.9 i St. prp. nr. 65 (2004-2005).

<sup>(9)</sup> Skattefunn-ordningen blev godkendt ved Tilsynsmyndighedens beslutning nr. 171/02/KOL af 25. september 2002, og ændringer til Skattefunn-ordningen blev godkendt ved Tilsynsmyndighedens beslutning nr. 16/03/KOL af 5. februar 2003.

### Retsgrundlag

I den norske regerings oprindelige finanslovsforslag, der blev fremlagt for Stortinget <sup>(13)</sup>, og som blev fulgt op af en henstilling fra en stortingskomité til Stortinget <sup>(14)</sup>, foreslog regeringen at øremærke i alt 70 mio. NOK til både ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U og kompensationsordningen <sup>(15)</sup>. Så længe Tilsynsmyndigheden ikke har godkendt den, udbetales der ingen støtte under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, men de norske myndigheder har forklaret, at det forventede årlige budget for ordningen er på højst ca. 50 mio. NOK <sup>(16)</sup>.

Sideløbende med vedtagelsen af det oprindelige budget for ulønnet arbejdskraft inden for F&U vedtog Stortinget den 17. juni 2005 et forslag om ændring af den norske lov om formue- og indkomstbeskatning omfattende bestemmelser om beskatning og beskatningslofter i forbindelse med støtte ydet under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U <sup>(17)</sup>. (i det følgende benævnt »skatteloven om ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U«)

Bortset fra vedtagelsen af budgettet og skatteloven om ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U har Nærings- og handelsdepartementet udstedt retningslinjer for gennemførelsen af ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U (i det følgende benævnt »Retningslinjer for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U«) <sup>(18)</sup>. Udkastet til retningslinjer fastsætter, at Norges forskningsråd får til ansvar at administrere og anvende ordningen.

### Anvendelse af ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U — støtteberettigede projekter

Det fremgår af retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, at støtteberettigede projekter skal omfatte forsknings- og udviklingsaktiviteter, der gennemføres af

personer, der ikke modtager betaling eller anden kompensation for deres arbejde. Personer, der modtager betaling fra andre offentlige kilder, er ikke omfattet <sup>(19)</sup>.

Ifølge retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er følgende projekter støtteberettigede:

- i) projekter, der omfatter planlagt forskning eller kritiske undersøgelser med det formål at erhverve ny viden og nye færdigheder til udvikling af nye produkter, produktionsmetoder eller tjenesteydelser eller for at opnå en mærkbar forbedring af de eksisterende produkter, produktionsmetoder eller tjenesteydelser. De omfatter frembringelse af komponenter til komplekse systemer, som er nødvendige for sådan forskning, navnlig til validering af generisk teknologi, dog undtaget prototyper, som er omfattet af ii) <sup>(20)</sup>, og
- ii) projekter, der tage sigte på at tilvejebringe ny information, viden og erfaring, som anses for at være til gavn for virksomheden i forbindelse med udvikling af nye eller bedre produkter, serviceydelser eller produktionsmetoder. Andre aktiviteter, der også er støtteberettigede under ordningen, er aktiviteter, hvor resultater fra industriel forskning overføres til en plan, et projekt eller udformning af nye forbedrede produkter, tjenesteydelser eller produktionsmetoder samt udvikling af en første prototype eller et pilotprojekt, der ikke kan udnyttes kommercielt <sup>(21)</sup>.

De norske myndigheder har oplyst, at disse definitioner af støtteberettigede forsknings- og udviklingsprojekter er identiske med definitionerne af forsknings- og udviklingsprojekter, der er støtteberettigede under den eksisterende Skattefunn-ordning. De norske myndigheder henviser således også til støtteberettigede projekter under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U som projekter, der opfylder Skattefunn-kriterierne, eller som er godkendt under Skattefunn-ordningen <sup>(22)</sup>.

<sup>(13)</sup> Afsnit 3.9 i St. prp. nr. 65 (2004-2005), kapitel 928, pkt. 71.

<sup>(14)</sup> Afsnit 10.1.1.2 i Innst. S. nr. 240 (2004-2005), kapitel 928, pkt. 71.

<sup>(15)</sup> Budgettet blev godkendt af Stortinget den 17. juni 2005. Der blev i løbet af 2006-2007 bevilliget 35 mio. NOK under kompensationsordningen.

<sup>(16)</sup> Dette er et skøn og er derfor ikke fastsat i lovgivning.

<sup>(17)</sup> Lov 2005-06-17 nr 74: Lov om endringer i lov 26. marts 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven). Regeringens forslag, der blev fremlagt for Stortinget, findes i afsnit 14.1 af Ot. prp. nr. 92 (2004-2005) og henviser til de oprindelige budgetforslag i St. prp. nr. 65 (2004-2005). Forslaget modtog støtte i en henstilling fra Stortingets finanskomité, jf. afsnit 15.1 i Innst. O. nr. 125 (2004-2005).

<sup>(18)</sup> Retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er en administrativ vejledning, der er udstedt på grundlag af interne bestemmelser om det offentlige finansielle forvaltning (»Reglement for økonomistyring i staten« og »Bestemmelser om økonomistyring i staten«).

<sup>(19)</sup> Afsnit 6 i del III.6.A i standardmeddelelsesformularen og afsnit 3 i retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U.

<sup>(20)</sup> Der henvises i meddelelsen til Skattefunn-ordningen, men den nævnte kun specifikt den type projekter, der er anført under ii) nedenfor, og det var derfor ikke klart, om ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U ikke desto mindre omfattede andre typer projekter. Ved e-mail af 12. marts 2008 (Etap nr. 469276) bekræftede de norske myndigheder imidlertid, at den type forskning og udvikling, der er omhandlet i i), er omfattet af ordningen.

<sup>(21)</sup> Afsnit 6 i del I i standardmeddelelsesformularen og afsnit 3 i retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U. Almindelig erhvervsorienteret produktudvikling, der ikke kan betragtes som forskning, er imidlertid ikke omfattet. Det gælder f.eks. videreførelse af projekter eller projekter, der omfatter en ændring af metoder, som ikke kræver ny viden eller ny anvendelse af eksisterende viden, eller projekter, der er af organisatorisk art, eller består af undersøgelser etc.

<sup>(22)</sup> Afsnit 3 i retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U og afsnit IX i skatteloven om ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U.

Som nævnt ovenfor, vil ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U blive administreret og anvendt af Norges forskningsråd. Dette organ fungerer også som sekretariat og administrationsorgan, der vurderer, om projekterne er støtteberettigede under Skattefunn-ordningen <sup>(23)</sup>. De norske myndigheder har forklaret, at de to ordninger koordineres nøje, i og med at de støtteberettigede forsknings- og udviklingsaktiviteter defineres på samme måde under både Skattefunn-ordningen og ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, og at det administrationsorgan, der vurderer, om projekterne er støtteberettigede, er det samme under begge ordninger. Det er i den forbindelse hensigten, at ansøgere, der ønsker støtte til støtteberettigede forsknings- og udviklingsaktiviteter, kun udfylder en ansøgningsformular, hvor ansøgeren kan vælge, om der søges støtte til lønnet og/eller ulønnet arbejdskraft i forbindelse med den pågældende forsknings- og udviklingsaktivitet <sup>(24)</sup>. Der vil desuden blive taget hensyn til finansiel støtte under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, når ansøgerne også anmoder om støtte under Skattefunn-ordningen, og den samlede støtte vil være omfattet af den øvre grænse for støtte under sidstnævnte ordning <sup>(25)</sup>. Ifølge de norske myndigheder er den eneste forskel mellem de to ordninger typen af støtteberettigede udgifter (dvs. lønnet over for ulønnet arbejdskraft) og måden, støtten ydes på (dvs. skattefradrag over for skattefri støtte).

De norske myndigheder har desuden oplyst, at for at være støtteberettigede under ordningen for ulønnet arbejde inden for F&U må projekterne ikke være gået i gang, inden der ansøges om støtte <sup>(26)</sup>.

## 2.2. STØTTEMODTAGERE

I meddelelsen forklarer de norske myndigheder, at ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U vil være åben for alle skatteydere, som er skattepligtige i Norge, herunder virksomheder, uanset størrelse, sektor og region <sup>(27)</sup>. Virksomheder, der sammen deltager i et samarbejdsprojekt, kan også komme ind under ordningen <sup>(28)</sup>.

De norske myndigheder forklarede, at årsagen til, at ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U omfattede mellemstore og store virksomheder, var, at den skulle opfylde betingelserne i Skattefunn-ordningen (som er åben for alle virksomheder uanset

størrelse). De norske myndigheder oplyste i den forbindelse, at »det også er derfor, at der i definitionen af støttemodtagere i ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U ikke foretages nogen *formel* diskrimination af større virksomheder« (understregningen er tilføjet) <sup>(29)</sup>.

De norske myndigheder har imidlertid også gjort det klart, at i praksis har ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U til formål kun at omfatte iværksættere og enkeltmandsvirksomheder: Selv om ordningen omfatter virksomheder af alle størrelser, indebærer ordningens art (støtte til ulønnet arbejdskraft), at tilskyndelsesvirkningen vil være størst for iværksættervirksomheder og enkeltmandsvirksomheder <sup>(30)</sup>. Myndighederne oplyste ligeledes, at ordningen for ulønnet arbejde inden for F&U »primært tager sigte på nyligt etablerede teknologibaserede virksomheder, der ikke kan betale løn til de personer, der udfører F&U-aktiviteter« og »eftersom der under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U ydes støtte til ulønnet arbejde udført af F&U-medarbejdere, der ikke modtager løn eller anden kompensation for arbejdet, vil ordningen ikke være relevant for almindelige mellemstore og store virksomheder« <sup>(31)</sup>.

De norske myndigheder har på det grundlag erklæret, at »Virksomheder med en årlig omsætning eller en samlet årsbalance, der svarer til ESA-definitionen af mellemstore virksomheder, i praksis ikke vil modtage støtte for ulønnet arbejdskraft« <sup>(32)</sup>. Myndighederne har tilføjet, at »store virksomheder generelt anvender ansatte og lønnede medarbejdere til at udføre F&U-aktiviteter i et Skattefunn-projekt«, og »udgifterne til aflønning af disse ansatte berettiger til skattefradrag under Skattefunn-ordningen, og sådanne selskaber derfor hverken vil have brug for eller være berettigede til at ansøge om støtte under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U« <sup>(33)</sup>.

De norske myndigheder har endelig oplyst, at eftersom den højeste grænse for støtte til et støtteberettiget projekt er den samme, uanset om støtten udelukkende ydes i form af skattefradrag under Skattefunn-ordningen eller ved en kombination af et skattefradrag og støtte under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, er der ingen tilskyndelse for store virksomheder til at opnå støtte under begge ordninger.

Ved brev af 15. februar 2008 (Etape nr. 465311) underrettede de norske myndigheder derfor Tilsynsmyndigheden om, at »ordningen formelt er begrænset til Tilsynsmyndighedens definition af små virksomheder og mikrovirksomheder«.

<sup>(23)</sup> Afsnit 3.9 i St. prp. nr. 65 (2004-2005), Afsnit 14.1 i Ot. prp. nr. 92 (2004-2005) og indledning til retningslinjerne om ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U. Selv om »Innovasjon Norge« tidligere »Statens nærings- og distriktsutviklingsfond« også deltager i administrationen af Skattefunn-ordningen, har dette organ kun en underordnet rolle.

<sup>(24)</sup> Afsnit 7 i retningslinjerne om ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U.

<sup>(25)</sup> Se afsnit 2.3 om »Støtteberettigede udgifter og støtteintensitet«.

<sup>(26)</sup> E-mail af 12. marts 2008 fra de norske myndigheder (Etape nr. 469275).

<sup>(27)</sup> Se også afsnit 3.9 i St. prp. nr. 65 (2004-2005), hvor det oplyses, at ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er henvendt til enkeltmandsvirksomheder, aktieselskaber og andre virksomhedstyper.

<sup>(28)</sup> I dette tilfælde fordeles projektkomkostningerne på deltagerne under hensyn til deres deltagelse i projektet.

<sup>(29)</sup> Brev af 10. januar 2006 fra de norske myndigheder (Etape nr. 356994).

<sup>(30)</sup> Afsnit 8.1 i del III.6.A i standardmeddelelsesformularen.

<sup>(31)</sup> Se fodnote 29.

<sup>(32)</sup> Se fodnote 29.

<sup>(33)</sup> Se fodnote 29.

## 2.3. STØTTEBERETTIGEDE UDGIFTER OG STØTTEINTENSITET

*Støtteberettigede udgifter*

De norske myndigheder har oplyst, at de støtteberettigede udgifter under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U udgøres af ubetalte arbejdsudgifter i tilknytning til et støtteberettiget projekt<sup>(34)</sup>. Hvad angår fastsættelse af passende timeløn for det ulønnede arbejde, har de norske myndigheder forklaret, at eftersom en persons formelle kvalifikationer ikke altid afspejles i evnen til at gennemføre forsknings- og udviklingsprojekter, er det vanskeligt at fastsætte separate lønsatser, som svarer til den pågældende uddannelse og erfaring og det pågældende arbejdsområde. Det blev derfor besluttet at anvende én fælles timesats til beregning af støtten under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U.

Den timesats, der er foreslået af de norske myndigheder, er baseret på en beregning af 1,6 % af en industriarbejders nominelle årsløn for 2005 (348 300 NOK)<sup>(35)</sup>, hvilket giver en timesats på 557,28 NOK, som for nemheds skyld blev rundet ned til 500 NOK. Timesatsen på 500 NOK kan justeres af Nærings- og handelsdepartementet i overensstemmelse med den generelle lønudvikling.

Metoden med beregning af timesatsen (som 1,6 % af den nominelle årsløn) er udviklet af Norges forskningsråd. De norske myndigheder har i den forbindelse forklaret, at der nemt kan fastsættes en timesats på grundlag af den gennemsnitlige årsløn (baseret på statistikker) og det gennemsnitlige årlige antal arbejdstimer. For at forenkle ydelsen af støtte til forsknings- og udviklingsaktiviteter ønskede Norges forskningsråd imidlertid at gå videre. Det udviklede derfor en metode, ifølge hvilken timesatsen ikke kun omfatter i) rene lønudgifter, men også ii) »andre driftsudgifter« beregnet pr. ansat og bestående af a) sociale lønudgifter (f.eks. pension og social sikring etc.), b) udgifter til udstyr pr. ansat (f.eks. anvendelse af telefon, computer-/IT-udstyr, kopimaskiner etc.), c) faste udgifter til elektricitet, opvarmning, kontorleje, kantine- og servicepersonale og midlertidig anvendelse af støttepersonale og d) leje/køb af instrumenter og kontorforsyninger.

Timesatsen for »ulønnet arbejdskraft« dækker derfor ikke kun rene lønudgifter, men også »andre driftsudgifter« pr. ansat<sup>(36)</sup>.

<sup>(34)</sup> Afsnit 6 i Del III.6.A i standardmeddelelsesformularen.

<sup>(35)</sup> Se NOU: 2004:14 med titlen »Om grunnlaget for inntektsoppgjørene«, som er en rapport om en undersøgelse af baggrunden for fastlæggelse af lønniveauer i offentlige statistikker offentliggjort af et organ, der er nedsat af regeringen. Ifølge rapporten var den gennemsnitlige årsløn i 2003 for en (fuldtidsansat) industriarbejder 319 600 NOK. Under hensyn til den årlige skønnede lønstigning på 4,4 % mellem 2004 og 2005 (hvilket svarer til den årlige lønstigning mellem 2002 og 2003) blev den gennemsnitlige årsløn for en industriarbejder sat til 348 300 NOK. Denne fremgangsmåde blev valgt, fordi der ikke fandtes bedre oplysninger på meddelelsetidspunktet i 2005. Til sammenligning fremgår det af NOU 2007:3, at den gennemsnitlige årsløn for en industriarbejder i 2006 lå på 355 600 NOK.

<sup>(36)</sup> Mens niveauet for sådanne »andre driftsudgifter« derfor beregnes pr. ansat/pr. time, dokumenteres faktisk afholdte udgifter ved hjælp af fakturaer som forklaret nedenfor.

For at fastlægge metoden, gennemførte Norges forskningsråd en undersøgelse af regnskaberne i en række norske virksomheder, som viste, at de årlige driftsudgifter gennemsnitligt er 1,8 gange højere end de årlige lønudgifter (inkl. sociale udgifter)<sup>(37)</sup>. Efter korrektion af de årlige lønudgifter for sociale udgifter (svarende til 40 % af lønnen) fandt man, at de gennemsnitlige driftsudgifter var 2,52 gange højere end de rene lønudgifter. Ved at dividere dette tal med det gennemsnitlige årlige antal arbejdstimer (1 500)<sup>(38)</sup> fandt man, at driftsudgifterne målt pr. time var 1,68 % (rundet ned til 1,6 %) gange de rene årlige lønudgifter. Metoden er derfor, at timesatsen for ulønnet arbejdskraft (omfattende både rene lønudgifter og andre »driftsudgifter«) beregnes som 1,6 % af den pågældende årsløn.

Retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U fastsætter et loft på 2 mio. NOK pr. år og pr. virksomhed<sup>(39)</sup>.

Hvad angår kontrolforanstaltninger, skal udgifter til ulønnet arbejdskraft og andre projektudgifter attesteres af en revisor i forbindelse med hver enkelt støtteansøgning<sup>(40)</sup>. Mens afholdelse af »andre driftsudgifter« kontrolleres ved hjælp af fakturaer, har de norske myndigheder forklaret, at eftersom der ikke er dokumentation for indberettede timer med ulønnet arbejdskraft, kræves det, at virksomhederne registrerer dato, opgaver, antal timer, der er anvendt, og navnet på den pågældende person. I projekter omfattende mere end en person skal de registrerede oplysninger undertegnes af både den person, som har udført det ulønnede arbejde, og den projektansvarlige. Det registrerede antal timer kan reduceres af Norges forskningsråd, hvis det under proceduren påvises, at det oplyste antal timer er ukorrekt.

*Støtteintensitet*

Retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U fastsætter, at støtte, der er ydet under ordningen, er omfattet af de grænser, som er fastsat i afsnit 16-40 i den norske lov om formue- og indkomstbeskatning<sup>(41)</sup>. Den bestemmelse udgør grundlaget for Skattefunn-ordningen og fastsætter, at støtteintensitet på op til 20 % kan godkendes for små og mellemstore virksomheder (SMV'er).

<sup>(37)</sup> Undersøgelsen blev gennemført i 1990 på grundlag af oplysninger fra en række virksomheder af forskellig størrelse.

<sup>(38)</sup> Efter korrektion for sygdom, barselsorlov etc.

<sup>(39)</sup> Afsnit 3 i retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U. Det fremgår af afsnit 3.9 i St. prp. nr. 65 (2004-2005), at loftet generelt er på 50 % af maksimumgrænsen for udgifter (for projekter, virksomheden selv gennemfører) under Skattefunn-ordningen (4 mio. NOK).

<sup>(40)</sup> Afsnit 4 i retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U.

<sup>(41)</sup> Afsnit 3 i retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U.

Norges meddelelse indeholdt oplysninger om bruttostøtte på 27,8 % for små og mellemstore virksomheder<sup>(42)</sup>. Under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U ydes der støtte i form af et tilskud svarende til 20 % af de støtteberettigede udgifter<sup>(43)</sup>. I henhold til skattebogen om ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er tilskuddene fritaget for selskabsskat, som i øjeblikket ligger på 28 %. Et skattefrit tilskud på 20 % af de støtteberettigede udgifter svarer derfor til et skattepligtigt tilskud på 27,8 % af disse udgifter. Bruttostøtteintensiteten er derfor på 27,8 %.

De tilskud, der ydes under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U vurderes sammen med støtte, der er modtaget under Skattefunn-ordningen, og støtte under førstnævnte ordning medregnes ved beregning af grænserne under sidstnævnte. Under Skattefunn-ordningen kan den samlede støtte til SMV'er ikke overstige 20 % af de støtteberettigede udgifter, som ikke må overstige 4 mio. NOK pr. virksomhed og pr. år. Hvis den samlede finansielle støtte overstiger de grænser, der er fastsat under Skattefunn-ordningen, reduceres skattefritagelsen tilsvarende. De norske myndigheder har forklaret, at disse grænser anvendes med forbehold af, at udgifterne til ulønnet arbejdskraft under alle omstændigheder skal ligge under det ovennævnte loft på 2 mio. NOK pr. virksomhed pr. år. Myndighederne har endelig forklaret, at i tilfælde, hvor der ydes tilskud til et projekt under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U og offentlig støtte fra anden side, bortset fra under Skattefunn-ordningen, som tilsammen overstiger grænsen for samlet støtte, reduceres den støtte, der ydes under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U.

#### 2.4. BUDGET OG VARIGHED

Som nævnt ovenfor, forventer de norske myndigheder, at det fremtidige årsbudget for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U vil ligge på højst ca. 50 mio. NOK.

Det blev meddelt, at ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U var tidsbegrænset. Ved brev af 15. februar 2008 (Etape nr. 465311) oplyste de norske myndigheder imidlertid, at ordningens maksimale varighed ville være afhængig af gyldighedsperioden for de nuværende statsstøtteretningslinjer for støtte til forskning og udvikling og innovation (i det følgende benævnt »F&U&I-retningslinjerne«), som udløber den 31. december 2013. De norske myndigheder er klar over, at en forlænget varighedsperiode for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U kræver en ny anmeldelse.

### 3. BEGRUNDELSE FOR INDLEDNING AF PROCEDUREN

Tilsynsmyndigheden indledte den formelle undersøgelsesprocedure på grundlag af den foreløbige konstatering af, at

<sup>(42)</sup> Afsnit 7 i del III.6.A i standardmeddelelsesformularen.

<sup>(43)</sup> De norske myndigheder har oplyst, at eftersom loftet for støtteberettigede udgifter til ulønnet arbejdskraft er på 2 mio. NOK, og støtteintensiteten er på 20 % for SMV'er, ville tilskudsloftet i absolutte tal på årsbasis ligge på 400 000 NOK. Afsnit 3 i retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U og afsnit 6 i del I i standardmeddelelsesformularen.

ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U omfatter statsstøtte, som står tvivl om ordningens forenelighed med EØS-aftalen. Noget af Tilsynsmyndighedens tvivl gik på, om støtteintensiteterne under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U kunne overstige dem, der var fastsat i retningslinjerne for statsstøtte<sup>(44)</sup>. De tilskud, der kan ydes under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, er således skattefrie, og en ændring af beskatningen kan derfor medføre en større bruttostøtteintensitet. Eftersom udgifterne til »ulønnet arbejdskraft« desuden ikke er afholdt, tvivlede Tilsynsmyndigheden på, om de kunne betragtes som støtteberettigede udgifter i henhold til disse retningslinjer. Tilsynsmyndigheden tog i den forbindelse hensyn til det forhold, at i henhold til Det Europæiske Fællesskabs sjette rammeprogram for forskning var det ikke tilladt at yde støtte til »ulønnet« arbejdskraft. Tilsynsmyndigheden nærede endelig tvivl om den nødvendige tilskyndelsesvirkning.

#### 4. DE NORSKE MYNDIGHEDERS BEMÆRKNINGER

De norske myndigheder har oplyst, at hvis beskatningen øges, vil tilskuddet under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U om nødvendigt blive reduceret for at sikre, at støtteintensiteten ikke overstiger de maksimumstøtteintensiteter, der er fastsat i F&U&I-retningslinjerne. De norske myndigheder baserer denne erklæring på sidste stykke i afsnit 3 i retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, som fastsætter, at »ved vurdering af den samlede offentlige støtte til et projekt beregnes tilskuddet [til ulønnet arbejdskraft] på samme måde som skattefradraget. Hvis den samlede offentlige støtte til projektet overstiger [loftet] for tilladt støtte i henhold til ENS-reglerne, reduceres skattefradraget. Hvis støtten til ulønnet arbejdskraft i sig selv medfører en overskridelse af grænsen for samlet tilladt støtte, reduceres tilskuddet til ulønnet arbejdskraft<sup>(45)</sup>«.

Hvad angår det forhold, at fysiske personer ikke kan debitere arbejdskraftudgifter i forbindelse med deres personlige engagement i projektet, som er indeholdt i De Europæiske Fællesskabs sjette rammeprogram for forskning, har de norske myndigheder fremført, at betegnelsen »fysiske personer« vedrører personale ansat på universiteter eller andre læreanstalter, som er lønnet af forskningsinstitutionen (i modsætning til en enkeltmands virksomhed). Eftersom sådanne personer under ingen omstændigheder er berettiget til støtte under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, mener de norske myndigheder ikke, at henvisningen til det sjette rammeprogram for forskning er relevant.

Hvad angår den foreslåede timesats, har de norske myndigheder påpeget, at udgangspunktet for beregning af timesatsen på 500

<sup>(44)</sup> De tidligere statsstøtteretningslinjer for forskning og udvikling blev erstattet af de nye retningslinjer for forskning og udvikling og innovation den 7. februar 2007. Da der blev truffet beslutning om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure over for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, var de tidligere retningslinjer gældende. Eftersom de materielle regler for vurdering af den foreliggende sag i store træk er forblevet de samme, kommenteres lovgivningsændringen derfor ikke yderligere i det følgende.

<sup>(45)</sup> Tilsynsmyndighedens oversættelse.

NOK er en industriarbejders nominelle årsløn, som er meget lavere end den nominelle årsløn for forsknings- og udviklingspersonale. Eftersom uddannelsesniveaut i enkeltmandsvirksomheder og iværksættervirksomheder normalt svarer til det højere uddannelsesniveau for forsknings- og udviklingspersonale, kunne beregningen af timesatsen i forbindelse med ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U have været baseret på den højere løn for civilingeniører. Den lå i 2005 på 460 000 NOK eller 530 000 NOK (afhængigt af, om de ansatte havde fem eller ti års erfaring), hvilket ville give en timesats på 772,80 NOK eller 890,40 NOK <sup>(46)</sup>. De norske myndigheder har på det grundlag fremført at, ved at beregne timesatsen på grundlag af den meget lavere nominelle årsløn for industriarbejdere holdes timesatsen på det lavest mulige niveau.

Hvad angår tilskyndelsesvirkningen, anfører de norske myndigheder, at eftersom likviditet er et stort problem for virksomheder i startfasen, vil der automatisk være tale om en tilskyndelsesvirkning for ordningens største målgruppe, nemlig små iværksættervirksomheder og enkeltmandsvirksomheder.

## II. VURDERING

### 1. STATSSTØTTE EFTER ARTIKEL 61, STK. 1, I EØS-AFTALEN

EØS-traktatens artikel 61, stk. 1, fastsætter følgende:

»Bortset fra de i denne aftale hjemlede undtagelser er støtte, som ydes af EF-medlemsstater, EFTA-stater eller ved hjælp af statsmidler under enhver tænkelig form, og som fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene ved at begunstige visse virksomheder eller visse produktioner, uforenelig med denne aftale i det omfang, den påvirker samhandelen mellem de kontraherende parter.«

For at kunne betragtes som statsstøtte efter EØS-aftalens artikel 61, stk. 1, skal en foranstaltning opfylde samtlige af følgende fire betingelser: i) foranstaltningen skal give modtagerne en økonomisk fordel, som de ikke ville have opnået under normale omstændigheder, ii) fordelene skal sikres af staten eller ved hjælp af statsmidler, iii) foranstaltningen skal begunstige bestemte virksomheder eller fremstilling af bestemte varer og iv) fordreje konkurrencen og påvirke samhandelen mellem kontraherende parter. I det følgende tages der stilling til, om de fire kumulative betingelser er opfyldt i denne sag.

#### 1.1. ØKONOMISK FORDEL

Foranstaltningen skal give modtagerne en økonomisk fordel, som de ikke ville have opnået under normale omstændigheder.

<sup>(46)</sup> Kilde: Lønstatistikker offentliggjort i 2007 af den norske organisation for personer med en højere ingeniøruddannelse, TEKNA.

De norske myndigheder vil under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U yde finansiel støtte til skatteydere, herunder virksomheder. De tilskudsmodtagende virksomheder opnår derfor en økonomisk fordel i form af et tilskud, som de ikke ville have opnået under normale omstændigheder.

Tilskuddene er desuden fritaget for selskabsskat. Skattefritagelsen fritager modtagerne for en byrde, der normalt bæres i deres budgetter, således at fritagelsen udgør en yderligere økonomisk fordel, ud over selve tilskuddet.

#### 1.2. ANVENDELSE AF STATS MIDLER

Foranstaltningen skal være ydet af staten eller med statsmidler.

De tilskud, der ydes under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, finansieres af Nærings- og handelsdepartementet og finansieres derfor af staten.

Hvad angår tilskuddenes fritagelse for virksomhedsskat, indebærer en skattefritagelse, at staten giver afkald på skatteindtægter, og et tab af skatteindtægter svarer til forbrug af statsmidler i form af skatteudgifter <sup>(47)</sup>.

#### 1.3. BEGUNSTIGELSE AF BESTEMTE VIRKSOMHEDER ELLER FREMSTILLING AF BESTEMTE VARER

For det andet skal foranstaltningen være selektiv i den forstand, at den begunstiger »bestemte virksomheder eller fremstilling af bestemte varer«.

Det blev i meddelelsen oplyst, at der under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U ville kunne ydes støtte til alle virksomheder uanset størrelse, sektor eller region.

I beslutning nr. 16/03/KOL af 5. februar 2003, som udvider Skattefunn-ordningen til at omfatte alle virksomheder uanset størrelse og sektor <sup>(48)</sup>, vurderede Tilsynsmyndigheden, at det organ, der administrerer og gennemfører Skattefunn-ordningen (Norges forskningsråd) havde skønsmæssige beføjelser med henblik på at vurdere projekternes forskningsmæssige karakter og støtteforanstaltningens tilskyndelsesvirkning.

<sup>(47)</sup> Afsnit 3(3) i statsstøtteretningslinjerne for anvendelse af statsstøtte-regler på foranstaltninger vedrørende beskatning af virksomhederne.

<sup>(48)</sup> Selv om det ikke blev nævnt udtrykkeligt, blev der også ydet støtte uanset region.

I betragtning af ovenstående og det forhold, at kriterierne for projekternes støtteberettigelse under Skattefunn-ordningen og ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er de samme, og at de vurderes af det samme administrative organ, dvs. Norges forskningsråd, vurderer Tilsynsmyndigheden, at sidstnævnte også har skønsmæssige beføjelser med henblik på gennemførelsen af ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U. Tilsynsmyndigheden gør i den forbindelse opmærksom på, at EF-Domstolen har statueret, at hvis offentlige myndigheder, der administrerer en finansiel støtteordning, er indrømmet skønsmæssige beføjelser, er støtteordningen de facto selektiv<sup>(49)</sup>. Tilsynsmyndigheden kan derfor konkludere, at en sådan ordning de facto ville være selektiv.

Følgende udtalelser fra de norske myndigheder: »... der er ikke nogen formel diskrimination af større virksomheder i definitionen af støttemodtagere i ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U« (fremhævelsen er tilføjet) og »virksomheder med en årlig omsætning eller en samlet årsbalance, der svarer til ESA-definitionen af mellemstore virksomheder, [vil] i praksis ikke modtage støtte for ulønnet arbejdskraft« bekræfter, at Norges forskningsråd ville have anvendt sine skønsmæssige beføjelser til i praksis at udelukke større virksomheder fra støtte.

Ovenstående vurdering er i lige så høj grad gyldig for fritagelse for selskabsskat, der indrømmes modtagere af tilskud under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U.

Under den formelle undersøgelsesprocedure besluttede de norske myndigheder derfor formelt at begrænse ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U til mikrovirksomheder og små virksomheder i overensstemmelse med definitionerne for disse i statsstøtteretningslinjerne for støtte til SMV'er<sup>(50)</sup>. Ordningen er derfor selektiv.

#### 1.4. FORDREJNING AF KONKURRENCEN OG PÅVIRKNING AF SAMHANDELEN MELLEM KONTRAHERENDE PARTER

Foranstaltningen skal fordreje konkurrencen og påvirke samhandelen mellem kontraherende parter.

<sup>(49)</sup> Jf. sag C-241/94, Frankrig mod Kommissionen, Sml. 1996 I, s. 4551, præmis 23 og 24; Sag C-200/97 Ecotrade mod AFS, Sml. 1998 I, s. 7907, præmis 40; og Sag C-295/97 Piaggio mod Ifitalia, Sml. 1999 I, s. 3735, præmis 39.

<sup>(50)</sup> Brev af 15. februar 2008 fra de norske myndigheder (Etape nr. 465311). I afsnit 2.2 i statsstøtteretningslinjerne for støtte til mikrovirksomheder, små og mellemstore virksomheder (SMV'er), defineres en lille virksomhed som en virksomhed med op til 50 ansatte, hvis årlige omsætning og/eller samlede årsbalance ikke overstiger 10 mio. EUR, og en mikrovirksomhed defineres som en virksomhed med op til 10 ansatte, hvis årlige omsætning og/eller samlede årsbalance ikke overstiger 2 mio. EUR. Ejerskabsstrukturerne kan udelukke små virksomheder og mikrovirksomheder som beskrevet i statsstøtteretningslinjerne fra støtte til SMV'er.

Ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U anvendes på alle økonomiens sektorer i Norge. Norges eksport til EU udgjorde i 2006 82 % af landets samlede eksport, mens importen fra EU udgjorde ca. 69 % af den samlede import til Norge, og samhandelen mellem Norge og EU er således omfattende<sup>(51)</sup>.

Tilsynsmyndigheden vurderer under de omstændigheder, at ydelse af støtte og den dermed forbundne skattefritagelse under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U vil styrke modtagernes stilling i forhold til virksomheder placeret i andre EØS-lande, som konkurrerer i de samme sektorer eller inden for samme type forretninger. Da større virksomheder formelt er udelukket fra ordningen, vil små virksomheder og mikrovirksomheder, der modtager støtte under ordningen, blive styrket. Ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U må derfor anses for at påvirke samhandelen og fordreje eller true med at fordreje samhandelen.

#### 1.5. KONKLUSION

Tilsynsmyndigheden konkluderer på baggrund af ovenstående, at ydelsen af støtte, herunder skattefritagelse, under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U udgør statsstøtte i henhold til artikel 61, stk. 1, i EØS-aftalen.

#### 2. PROCEDUREKRAV

I artikel 1, stk. 3, i del I i protokol nr. 3 til aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen fastsættes det, at »EFTA-Tilsynsmyndigheden skal underrettes så betids om hver påtænkt indførelse eller ændring af støtteforanstaltninger, at den kan fremsætte sine bemærkninger hertil. [...] Den pågældende EFTA-stat må ikke gennemføre de påtænkte foranstaltninger, før den nævnte fremgangsmåde har ført til endelig beslutning«.

De norske myndigheder anmeldte ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U ved brev af 14. oktober 2005. I henhold til forskellige lovforarbejder kan ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U kun træde i kraft efter anmeldelse til og godkendelse af Tilsynsmyndigheden<sup>(52)</sup>. De norske myndigheders godkendelse af ikrafttrædelsen af skatte-loven om ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U og den endelige vedtagelse af udkastet til retningslinjer for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er begge betinget af Tilsynsmyndighedens forudgående godkendelse af ordningen<sup>(53)</sup>.

<sup>(51)</sup> De relevante statistikker er udarbejdet af »Statistisk Sentralbyrå« og betegnes »Utenrikshandel med varer, årsserier 2006« (Tabel 17 »Import etter handelsområder, verdensdeler og land« for 2001-2006 og tabel 18 »Eksport etter handelsområder, verdensdeler og land« for 2001-2006). Statistikkerne findes på: [http://www.ssb.no/emner/09/05/nos\\_utenriks/](http://www.ssb.no/emner/09/05/nos_utenriks/)

<sup>(52)</sup> Afsnit 14.3 i Ot. prp. nr. 92 (2004-2005), som henviser til afsnit 3.9 i St. prp. nr. 65 (2004-2005).

<sup>(53)</sup> Afsnit 15.1 i Innst. O. nr. 125 (2004-2005) og afsnit 143 i Ot.prp. nr. 92 (2004-2005), som henviser til afsnit 3.9 i St. prp. nr. 65 (2004-2005).

Tilsynsmyndigheden konkluderer derfor, at de norske myndigheder har efterlevet deres anmeldelsesforpligtelser og status quo-forpligtelser i henhold til artikel 1, stk. 3, i del I i protokol nr. 3 til aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen.

### 3. STØTTENS FORENELIGHED

Eftersom Tilsynsmyndigheden konkluderer, at ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U omfatter statsstøtte, skal det undersøges, om ordningen kan anses for at være forenelig med anvendelsen af EØS-aftalens artikel 61, stk. 2 eller 3.

#### 3.1. FORENELIGHED MED EØS-AFTALENS ARTIKEL 61, STK. 2

Ingen af undtagelserne i EØS-aftalens artikel 61, stk. 2, gælder i denne sag, eftersom ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U ikke tager sigte på de heri fastsatte mål.

#### 3.2. FORENELIGHED MED EØS-AFTALENS ARTIKEL 61, STK. 3

En statsstøtteforanstaltning anses for at være forenelig med EØS-aftalen efter aftalens artikel 61, stk. 3, litra a), når den tager sigte på at fremme den økonomiske udvikling i områder, hvor levestandarden er usædvanlig lav, eller hvor der er alvorlig underbeskæftigelse. Da der ikke findes sådanne områder på regionalstøttekortet over Norge, gælder denne bestemmelse imidlertid ikke.<sup>(54)</sup>

Desuden finder undtagelsesbestemmelsen i EØS-aftalens artikel 61, stk. 3, litra b), ikke anvendelse, eftersom den statsstøtte, der ydes under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, ikke tager sigte på at fremme gennemførelsen af et vigtigt projekt af fælleseuropæisk interesse eller afhjælpe en alvorlig forstyrrelse i den norske økonomi.

Undtagelsesbestemmelsen i EØS-aftalens artikel 61, stk. 3, litra c), ifølge hvilken statsstøtte, der fremmer udviklingen af visse økonomiske aktiviteter eller økonomiske regioner og ikke påvirker handelsvilkårene på en måde, der er i strid med den fælles interesse, kan anses for forenelig med EØS-aftalen, vil derimod muligvis kunne finde anvendelse.

<sup>(54)</sup> Beslutning 226/06/KOL af 19. juli 2006 om kortet over støtteberettigede områder og støtteniveauer i Norge.

I det følgende ser Tilsynsmyndigheden nærmere på foreneligheden af ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U med anvendelsen af EØS-aftalens artikel 61, stk. 3, litra c), på grundlag af F&U&I-retningslinjerne.

### Støtte til F&U&I

I henhold til F&U&I-retningslinjerne anses støtte generelt for at være forenelig med EØS-aftalens artikel 61, stk. 3, litra c), forudsat at betingelserne i afsnit 5 i retningslinjerne er opfyldt, og støtten udgør en tilskyndelse til at iværksætte mere forskning og udvikling i henhold til afsnit 6 i retningslinjerne<sup>(55)</sup>.

Kapitel 5 i F&U&I-retningslinjerne angiver forskellige former for forskning og udvikling, bl.a. »grundforskning«, »industriel forskning« og »eksperimentel udvikling«, og fastlægger de støtteintensiteter, der gælder for hver enkelt forskningskategori.

Det fremgår af litra f) i afsnit 2.2 i F&U&I-retningslinjerne, at »industriel forskning« er »planlagt forskning eller kritiske undersøgelser med det formål at erhverve ny viden og nye færdigheder med henblik på udvikling af nye produkter, produktionsmetoder eller tjenesteydelser eller med henblik på at opnå en mærkbar forbedring af de eksisterende produkter, produktionsmetoder eller tjenesteydelser. Dette omfatter frembringelse af komponenter til komplekse systemer, som er nødvendig for industriel forskning, navnlig til generisk teknologivalidering, dog undtaget prototyper [eksperimentel udvikling], som omfattet af litra g).« Ifølge litra g) i samme afsnit defineres »eksperimentel udvikling« som erhvervelse, kombination, udformning og anvendelse af eksisterende videnskabelig, teknologisk, kommerciel og anden relevant viden og færdigheder med henblik på at udarbejde planer, projekter eller udformning for nye, ændrede eller forbedrede produkter, produktionsmetoder eller tjenesteydelser. Dette kan f.eks. også omfatte andre aktiviteter, der er rettet mod konceptuel formulering og planlægning af og dokumentation for nye produkter, produktionsmetoder eller tjenesteydelser. Aktiviteterne kan endvidere omfatte udarbejdelse af udkast, tegninger, planer og anden dokumentation, forudsat at de ikke er beregnet til kommerciel udnyttelse. Udvikling af kommercielt anvendelige prototyper og pilotprojekter er også omfattet, såfremt prototypen nødvendigvis må være det endelige kommercielle produkt, og såfremt den er for kostbar at fremstille til kun at blive brugt til demonstration og validering. Hvis demonstrations- eller pilotprojekterne efterfølgende udnyttes kommercielt, fradrages eventuelle indtægter ved en sådan udnyttelse i de støtteberettigede udgifter.

Ifølge Tilsynsmyndigheden er beskrivelserne af støtteberettigede projekter under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, som omhandlet ovenfor i afsnit 2.1, i overensstemmelse med beskrivelserne af »industriel forskning« og »eksperimentel udvikling« i litra f) og g) i afsnit 2.2 i F&U&I-retningslinjerne.

<sup>(55)</sup> Afsnit 29 og 30 i pkt. 1.4 i F&U&I-retningslinjerne.

### i) Støtteintensitet

Ifølge afsnit 5.1.2 i F&U&I-retningslinjerne er bruttostøtteintensiteten for industriel forskning og eksperimentel udvikling fastsat til henholdsvis 50 % og 25 % af de støtteberettigede udgifter. Hvor der ydes støtte til SMV'er (som defineret i bilaget til gruppefritagelsesforordningen om støtte til SMV'er), kan der desuden ifølge afsnit 5.1.3 ydes yderligere 10 % til mellemstore virksomheder eller 20 % til små virksomheder<sup>(56)</sup>. Dette bringer den tilladte støtteintensitet op på 60 % til mellemstore virksomheder eller 70 % til små virksomheder af de støtteberettigede udgifter i forbindelse med industriel forskning. I forbindelse med eksperimentel udvikling er den maksimale støtteintensitet 35 % for mellemstore virksomheder eller 45 % for små virksomheder.

De norske myndigheder har anmeldt støtteintensiteterne for både SMV'er og store virksomheder under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, men det skal erindres, at de norske myndigheder har besluttet at begrænse ordningen, således at den kun dækker mikrovirksomheder og små virksomheder. Det er således kun støtteintensiteten for SMV'er (20 %), der er relevant. Den nuværende sats for skattefritagelse for støtten er på 28 %. Bruttostøtteintensiteten er derfor på 27,8 %<sup>(57)</sup>. Den maksimale støtteintensitet for mikrovirksomheder og små virksomheder under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U ligger derfor på et acceptabelt niveau, hvis den sammenholdes med afsnit 5 i statsstøtteretningslinjerne for F&U&I.

Hvis selskabsskatten hæves, øges bruttostøtteintensiteten tilsvarende. De norske myndigheder har imidlertid i den forbindelse påpeget, at selv om skatteprocenten stiger, kræver retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, at støtten ikke overstiger den støtteintensitet, der er resultatet af anvendelsen af statsstøtteretningslinjerne. Eftersom ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er begrænset til mikrovirksomheder og små virksomheder, er støtteleftet derfor 70 % for industriel forskning og 45 % for eksperimentel udvikling i henhold til de gældende F&U&I-retningslinjer. Tilsynsmyndigheden godkender, at hvis selskabsskatten hæves, kan den samlede støtteintensitet for mikrovirksomheder og små virksomheder under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U øges op til disse maksimumniveauer.

Tilsynsmyndigheden godkender således støtteintensiteten på 27,8 % for mikrovirksomheder og små virksomheder og

bemærker, at den som følge af en forhøjelse af selskabsskatten kan stige til 70 % for industriel forskning og 45 % for eksperimentel udvikling. De norske myndigheder har meddelt Tilsynsmyndigheden, at retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U vil blive ændret formelt for at afspejle både den generelle grænse for hver forskningskategori og det højeste niveau, som støtten kan øges til efter en forhøjelse af beskatningen<sup>(58)</sup>.

### ii) Støtteberettigede udgifter

I afsnit 5.1.4 i F&U&I-retningslinjerne fastsættes der en række udgifter, som anses for støtteberettigede med henblik på beregning af støtteintensiteten. Disse udgifter omfatter bl.a. i) personaleudgifter, der dækker udgifterne til forskere, teknikere og andet støttepersonale, der udelukkende er beskæftiget med forskning, ii) yderligere generalomkostninger direkte affødt af forskningsprojektet og iii) andre driftsudgifter, herunder udgifter til materialer, forsyninger og lignende produkter, der afholdes i direkte tilknytning til forskningsaktiviteten<sup>(59)</sup>.

#### *Fællesskabsrammeprogram for forskning — udgifter til arbejdskraft*

I afsnit 5.1.4 i F&U&I-retningslinjerne angives det ikke, om personaleudgifterne kan dække udgifterne til ulønnet arbejdskraft. Tilsynsmyndigheden vurderer imidlertid, at vejledning til fortolkning af denne betegnelse som anvendt i statsstøtteretningslinjerne kan fås ved at undersøge, hvordan betegnelsen anvendes i forbindelse med Fællesskabets rammeprogram for forskning<sup>(60)</sup>.

Som nævnt i beslutningen om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure kunne der ikke opnås finansiel støtte til ulønnet arbejdskraft fra Fællesskabet under sjette rammeprogram. I del B.II.22.3 i bilag II til den generelle modelaftale, som anvendes ved ydelse af støtte under det sjette rammeprogram fastsættes det, at »fysiske personer [ikke] kan debitere lønudgifter i tilknytning til deres personlige deltagelse i projektet«, og i del B.II.19.1, litra a), fastsættes det, at støtteberettigede udgifter skal være »være reelle, økonomiske og nødvendige for gennemførelsen af projektet«. Europa-Kommisjonen fandt i den forbindelse, at hvis udgifterne til arbejdskraft ikke kan identificeres og registreres i virksomhedens regnskabsbøger, kan de heller ikke afholdes under rammeprogrammet. I tråd med det udtrykte Tilsynsmyndigheden i sin beslutning om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure over for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U tvivl om, hvorvidt ikke-afholdte lønudgifter kunne betragtes som støtteberettigede udgifter i henhold til F&U&I-retningslinjerne.

<sup>(56)</sup> Kommissionens forordning (EF) nr. 70/2001 af 12. januar 2001 om anvendelse af EF-traktatens artikel 87 og 88 på statsstøtte til små og mellemstore virksomheder (EFT L 10 af 13.1.2001, s. 33). Ændret ved Kommissionens forordning (EF) nr. 364/2004 af 25. februar 2004 (EUT L 63 af 28.2.2004, s. 22). Begge forordninger er indarbejdet i pkt. 1, litra f), i bilag XV til EØS-aftalen. Definitionen deri svarer til definitionen i statsstøtteretningslinjerne for statsstøtte til SMV'er (jf. afsnit. 1.3 i del II i nævrende dokument).

<sup>(57)</sup> Modtagelse af skattefri støtte på 20 % af udgifterne svarer — med en beskatning på 28 % — til at modtage 27,8 % af bruttoudgifterne (28 % rundet op fra 27,8 % = 7,8 %, der skal »betales« i skat, og 20 % i form af støtte).

<sup>(58)</sup> En erklæring i retningslinjerne for ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U om, at den maksimale støtteintensitet er som angivet i F&U&I-retningslinjerne, er utilstrækkelig.

<sup>(59)</sup> De svarer til litra a) personaleudgifter, e) yderligere generalomkostninger og f) andre driftsudgifter under afsnit 5.1.4 i F&U&I-retningslinjerne.

<sup>(60)</sup> Fællesskabets rammeprogram for forskning er EU's vigtigste redskab til finansiering af forskning i Europa, og der henvises til det i Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til forskning og udvikling og innovation (EUT C 323 af 30.12.2006, s. 1).

Syvende rammeprogram er imidlertid nu vedtaget og heri fastsættes, at der under særlige betingelser kan anmodes om støtte til udgifter, som ikke er faktiske <sup>(61)</sup>. Europa-Kommissionens standardstøtteaftale (den generelle modelaftale om støtte under syvende rammeprogram) fastsætter, at uanset det generelle krav om, at støtteberettigede udgifter skal være faktiske, kan »modtagerne anmelde gennemsnitlige personaleomkostninger, hvis de er baseret på en certificeret metodologi, som Kommissionen har godkendt og er i overensstemmelse med modtagernes administrationsprincipper og sædvanlige regnskabspraksis. Gennemsnitlige personaleomkostninger, som tilskrives denne tilskuds-aftale af en modtager, der har fremlagt en attest for metodologien, anses for ikke at afvige væsentligt fra de faktiske personaleomkostninger» <sup>(62)</sup>.

I de pågældende vejledningsdokumenter forklares det, at ovennævnte regel, der omtales som en metode med gennemsnitlige personaleomkostninger, »der er baseret på en certificeret metodologi«, gør det muligt for i) fysiske personer, der sidestilles med en SMV, og ii) SMV-ejere, som ikke aflønnes for deres arbejde for en SMV, at ansøge om og modtage støtte for deres arbejdsindsats i forbindelse med F&U-projekter. Der er ikke noget udtrykkeligt krav om, hvilken metode der anvendes, men det fremgår af vejledningsdokumenterne, at under fællesskabsprogrammet betyder »certificeret metodologi«, at en revisor skal attestere den metode, der udgør grundlaget for beregning af værdien af arbejdsindsatsen eller arbejdskraftudgifter (det vil i praksis sige timesatsen).

Hvad angår godkendte metoder, gør Tilsynsmyndigheden først opmærksom på, at der i vejledningen vedrørende fysiske personer henvises til en indtægtsbaseret metode til fastsættelse af timesatsen (f.eks. selvangivelser) <sup>(63)</sup>. I lyset navnlig af Europa-Kommissionens vejledning i tilfælde, hvor SMV-ejere ikke får løn og ikke er i stand til at dokumentere deres udgifter til arbejdskraft i virksomhedens regnskaber, som går ud på, at udgifterne kan beregnes ved anvendelse af skøn, vurderer Tilsynsmyndigheden, at henvisningen til en indkomstbaseret metode ikke er tilstrækkelig til automatisk at udelukke anvendelse af alternative metoder. Det er målet, at det under syvende rammeprogram skal være muligt at beregne værdien af det arbejde, der er gjort i forbindelse med F&U-projektet. Der er ikke noget udtrykkeligt krav om, at den eventuelle støttemodtager har nogen indkomst i tilknytning til denne aktivitet. Tilsynsmyndigheden finder på den baggrund, at med hensyn til situationen i både punkt i) og ii) ovenfor er tilstedeværelsen

af en indtægt ikke i sig selv og automatisk en betingelse for at være støtteberettiget, og at andre metoder til fastsættelse af timesatsen kan godkendes.

Hvad angår den metode, der er foreslået af de norske myndigheder, bemærker Tilsynsmyndigheden som udgangspunkt, at der ved metoden med beregning af 1,6 % af den nominelle årsløn findes en timesats, som ikke blot omfatter et arbejdsomkostningselement men også »andre driftsudgifter«. Så, selv om formålet med denne analyse er at fastslå, om udgifterne til arbejdskraft er støtteberettigede, er det for at kunne vurdere endegyldigt, om metoden kan godkendes, også nødvendigt at se på, om de »andre driftsudgifter« kan anses for støtteberettigede i henhold til F&U&I-retningslinjerne. Disse to elementer behandles derfor separat i det følgende.

#### Udgifter til »ulønnet« arbejdskraft

Hvad angår udgifter til ulønnet arbejdskraft, defineres dette element i metoden blot ved henvisning til lønstatistikker. Den foreslåede metode indebærer, at arbejdskraftudgiften svarer til, hvad der ville have været resultatet, hvis timesatsen var blevet fastsat ved at dividere det gennemsnitlige årlige antal arbejdstimer med industriarbejderens nominelle årsløn, således som den fremgår af statistikkerne for 2005. Arbejdskraftelementet i en industriarbejders løn svarer til en timeløn på 232,20 NOK (348 300/1 500).

Tilsynsmyndigheden vurderer, at en timesats, som defineres ud fra officielle lønstatistikker (for 2005), sikrer, at arbejdskraftudgiften ikke pustes op. Det forhold, at timesatsen er fastsat ud fra en industriarbejders årsløn (og ikke på grundlag af en meget højere løn for f.eks. en civilingeniør) betyder, at udgifterne til arbejdskraft holdes på et relativt lav niveau <sup>(64)</sup>. Det forhold, at de indberettede ulønnede arbejdstimer skal underregnes af den projektansvarlige og attesteres af en revisor for hver ansøgning om støtte, sikrer en revisionskontrol, der er i overensstemmelse med — eller endog strengere end — den revisionscertificering, der henvises til i den generelle modelaftale under det syvende rammeprogram <sup>(65)</sup>. Tilsynsmyndigheden bemærker endelig, at der desuden også føres kontrol af Norges forskningsråd, som kontrollerer, at de oplyste tal ikke er åbenlyst ukorrekte.

Tilsynsmyndigheden konkluderer derfor, at fastlæggelsen af udgifterne til ulønnet arbejdskraft i metoden til fastsættelse af timelønnen kan godkendes. Isoleret set kan udgifterne til ulønnet arbejdskraft derfor anses for at være støtteberettigede personaleudgifter i overensstemmelse med F&U&I-retningslinjerne.

<sup>(61)</sup> Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse nr. 1982/2006/EF af 18. december 2006 om Det Europæiske Fællesskabs syvende program for forskning, teknologisk udvikling og demonstration (2007-2013) (EUT L 412 af 30.12.2006, s. 1).

<sup>(62)</sup> Del B.II.14.1, litra g), i bilag II til den generelle modelaftale om støtte under det syvende rammeprogram. Aftaleteksten findes på hjemmesiden for Generaldirektoratet for Forskning: <http://ec.europa.eu/research/index.cfm>

<sup>(63)</sup> I henhold til artikel II.12.3 vedrørende ikke-støtteberettigede omkostninger, s. 42 i den finansielle vejledning vedrørende indirekte FTU-aktioner under det syvende rammeprogram (udarbejdet til fortolkning af modelstøtteaftalen under det syvende rammeprogram) kan sådanne personer vælge at anmelde gennemsnitlige personaleomkostninger, hvis de er baseret på en attesteret metode, som Kommissionen har godkendt, og baseret på deres indtægt (f.eks. selvangivelser) som anerkendt i national ret (normalt skattelovgivningen).

<sup>(64)</sup> Industriarbejderens årsløn på 348 300 NOK (civilingeniørens årsløn er i sammenligning hermed 460 000 NOK (eller 530 000 NOK)), betyder, at timesatsen bliver på 500 NOK og ikke 772,80 NOK (eller 890,40 NOK), hvis den foreslåede metode anvendes. Arbejdskraftelementet svarer til 232,20 NOK for industriarbejdere sammenlignet med 333,33 eller 353,33 NOK for civilingeniører.

<sup>(65)</sup> En kontrol af hvert enkelt tilfælde svarer til — eller er endnu strengere end — en enkelt gennemgang af metoden.

*»Andre driftsudgifter«*

Ifølge Tilsynsmyndigheden svarer beskrivelsen af »andre driftsudgifter« under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U (jf. afsnit 2.3 i del I ovenfor) til støtteberettigede udgifter i form af »yderligere generalomkostninger« og/eller »andre driftsudgifter« i litra e) og f) i afsnit 5.1.4 i F&U&I-retningslinjerne. Driftsudgifterne beregnes automatisk på timebasis pr. ansat ud fra en industriarbejders løn snarere end på det omkostningsniveau, der fremgår af fakturaer<sup>(66)</sup>. I forbindelse med metoden beregnes driftsudgiftselementet imidlertid på grundlag af den virksomhedsundersøgelse, der er gennemført af Norges forskningsråd. Det sikrer, at niveauet for driftsudgifter er realistisk. Andelen af driftsudgifter beregnes desuden på grundlag af en industriarbejders lave løn, og driftsudgiftselementet forbliver på et fast timesatsmaksimum. På det grundlag og under hensyn til, at den faktiske afholdelse af driftsudgifter kontrolleres ved hjælp af fakturaer som led i revisionskontrollen, vurderer Tilsynsmyndigheden, at den foreslåede metode er en acceptabel metode til bestemmelse af niveauet for »andre driftsudgifter«, og de kan derfor betegnes som støtteberettigede udgifter i henhold til F&U&I-retningslinjerne.

*Konklusion om metode*

Ud fra den principielle ændring under det syvende rammeprogram vurderer Tilsynsmyndigheden, at udgifter til ulønnet arbejdskraft kan anses for at være støtteberettigede udgifter, men det afhænger af den metode, der anvendes til at bestemme timesatsen. Som det fremgår af ovenstående, finder Tilsynsmyndigheden, at den metode, der er foreslået af de norske myndigheder, er tilfredsstillende til fastsættelse af både arbejdskraftudgiftselementet og driftsudgiftselementet. Metoden godkendes derfor, og udgifterne kan anses for støtteberettigede i henhold til F&U&I-retningslinjerne. Denne konklusion er også i tråd med den holdning, Tilsynsmyndigheden formulerede i 2002 i sin beslutning om Skattefunn-ordningen, hvor Tilsynsmyndigheden godkendte en identisk metode til fastsættelse af (niveauet for) støtteberettigede udgifter<sup>(67)</sup>.

Selv om den foreslåede metode indebærer, at der anvendes én enkelt timesats — også hvor der er tale om støttemodtagende virksomheder af forskellig størrelse — påpeges det, at de norske myndigheder har besluttet at begrænse ordningens anvendelse til mikrovirksomheder og små virksomheder, og de mulige støttemodtagere udgør derfor en temmelig homogen gruppe. Tilsynsmyndigheden godkender derfor, at der anvendes én fælles sats.

**iii) Tilskyndelsesvirkning**

I henhold afsnit 6 i F&U&I-retningslinjerne vurderes det, at der foreligger en tilskyndelsesvirkning, hvis det støttede F&U&I-

projekt ikke er igangsat forud for ansøgningen om støtte, støttemodtageren er en SMV, og støttebeløbet ligger under 7,5 mio. EUR pr. projekt pr. SMV<sup>(68)</sup>.

Som det fremgår af ovenstående, har de norske myndigheder begrænset ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U til små virksomheder og mikrovirksomheder. I betragtning af, at de støtteberettigede udgifter under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er underlagt et fast loft for støtteberettigede udgifter på 2 mio. NOK pr. år og pr. virksomhed, og den gældende støtteintensitet er på 27,8 %, vil der årligt højst kunne ydes støtte på 556 000 NOK (ca. 70 500 EUR) pr. virksomhed, hvilket ligger langt under ovennævnte maksimumgrænse. Selv under hensyn til den maksimale støtteintensitet på op til 45 % (som kan udløses af øget beskatning), er det højeste støttebeløb 900 000 NOK (ca. 114 000 EUR), hvilket stadig ligger langt under den maksimumgrænse, der er fastsat i F&U&I-retningslinjerne<sup>(69)</sup>.

De norske myndigheder har endelig bekræftet, at der under ordningen ikke vil blive ydet støtte, hvis forskningsprojekterne er sat i gang, inden der søges om støtte.

Tilsynsmyndigheden finder på det grundlag, at støtte ydet under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U derfor har en tilskyndelsesvirkning i henhold til afsnit 6 i F&U&I-retningslinjerne.

**iv) Varighed**

Ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U blev anmeldt af de norske myndigheder som en tidsubegrænset ordning. De norske myndigheder har imidlertid besluttet formelt at begrænse ordningens varighed til den 31. december 2013, som også markerer udløbet for de gældende F&U&I-retningslinjer. Tilsynsmyndigheden finder på den baggrund, at ordningens varighed kan godkendes.

**3.3 KONKLUSION OM ORDNINGENS FORENELIGHED MED EØS-AFTALEN**

Som det fremgår af ovenstående, finder tilsynsmyndigheden, at både projekterne og udgiftselementerne under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er støtteberettigede efter F&U&I-retningslinjerne. Eftersom ordningen er begrænset til små virksomheder og mikrovirksomheder, støtteintensiteterne er i overensstemmelse med disse retningslinjer, der er påvist en tilskyndelsesvirkning, og ordningens varighed er begrænset i tråd med retningslinjerne, finder Tilsynsmyndigheden, at ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er forenelig med anvendelsen af EØS-aftalen.

<sup>(68)</sup> Afsnit 122-124 i F&U&I-retningslinjerne.

<sup>(69)</sup> En begrænsning pr. virksomhed er en strengere foranstaltning end en begrænsning pr. projekt. Selv om en virksomhed skulle modtage maksimal støtte under ordningen for det samme projekt på årsbasis under hele ordningens varighed, vil loftet på 7,5 mio. EUR stadig ikke være nået.

<sup>(66)</sup> Driftsudgiftselementet udgør 267,80 NOK, hvilket er forskellen mellem den kombinerede timeløn og arbejdskraftudgiftselementet. 500 NOK — 232,20 NOK = 267,80 NOK.

<sup>(67)</sup> Beslutning nr. 171/02/KOL af 25. september 2002, som ændret ved beslutning nr. 16/03/KOL af 5. februar 2003.

## 4. BESLUTNING

På grundlag af ovenstående vurdering finder Tilsynsmyndigheden, at ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er forenelig med EØS-aftalen på følgende betingelser:

- a) anvendelsen af ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er begrænset til mikrovirksomheder og små virksomheder som defineret i statsstøtteredningslinjerne om støtte til SMV'er
- b) den samlede støtteintensitet for mikrovirksomheder og små virksomheder er på 27,8 %, hvilket kan øges som resultat af den mulige stigning i selskabsskatten (i hvilket tilfælde de gældende lofter er højst 45 % for eksperimentel udvikling og 70 % for industriel forskning)
- c) ordningens varighed strækker sig ikke ud over 31. december 2013, som er udløbsdatoen for de nuværende F&U&I-retningslinjer.

De norske myndigheder erindres om deres forpligtelse til at fremlægge årsrapporter om ordningens anvendelse som fastsat i artikel 21 i Del II i Protokol nr. 3 til aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen sammenholdt med artikel 6 i beslutning nr. 195/04/KOL af 14. juli 2004.

De norske myndigheder har erklæret, at den timesats, der anvendes under ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, kan justeres under hensyn til lønudviklingen. Tilsynsmyndigheden erindrer i den forbindelse de norske myndigheder om deres forpligtelse til i henhold til artikel 1 i Del I i aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen at anmelde enhver ændring, der kan karakteriseres som sådan i henhold til artikel 1 i Del II i Protokol nr. 3 til aftalen om Tilsynsmyndigheden og Domstolen <sup>(70)</sup>,

TRUFFET FØLGENDE AFGØRELSE:

## Artikel 1

Ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U, som de norske myndigheder har til hensigt at indføre, udgør statsstøtte,

jf. EØS-aftalens artikel 61, stk. 1, men kan erklæres for forenelig med EØS-aftalen i henhold til aftalens artikel 61, stk. 3, litra c), og F&U&I-retningslinjerne, jf. dog betingelserne i artikel 2 nedenfor.

## Artikel 2

Ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er begrænset til mikrovirksomheder og små virksomheder som defineret i statsstøtteredningslinjerne for støtte til mikrovirksomheder, små og mellemstore virksomheder (SMV'er), og den maksimale samlede støtteintensitet er på 27,8 %, der kan øges som følge af en mulig forhøjelse af selskabsskatten (i hvilket tilfælde de højeste lofter er 45 % for eksperimentel udvikling og 70 % for industriel udvikling). Varigheden af ordningen for ulønnet arbejdskraft inden for F&U er begrænset til den 31. december 2013.

## Artikel 3

De norske myndigheder skal senest to måneder efter meddelelsen af denne beslutning underrette EFTA-Tilsynsmyndigheden om de foranstaltninger, de har truffet for at efterkomme den.

## Artikel 4

Denne beslutning er rettet til Kongeriget Norge.

## Artikel 5

Kun den engelske udgave er autentisk.

Udfærdiget i Bruxelles, den 17. marts 2008.

På EFTA-Tilsynsmyndighedens vegne

Per SANDERUD  
Formand

Kurt JAEGER  
Medlem af Kollegiet

<sup>(70)</sup> Medmindre ændringerne skal anmeldes i henhold til den forenklede procedure, jf. beslutning nr. 195/04/KOL af 14. juli 2004 om gennemførelse af de bestemmelser, der henvises til i artikel 27 i Del II i Protokol nr. 3 til aftalen mellem EFTA-staterne om oprettelse af en tilsynsmyndighed og en domstol (EUT L 139 af 25.5.2006, s. 37).